

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Kliimaministeeriumile

Teie: 08.01.2026

Meie: 28.01.2026 nr 1-5/26/6900

Eesti Keskkonnaühenduste Koja seisukoht EL keskkonna omnibusi eelnõu kohta

Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO) ei toeta keskkonnakaitsega seotud EL õigusnormide nii laiahaardelist ja põhimõttelist muutmist, iseäranis kuna muudatuste mõju on hindamata. Eelnõude paketi mõjuhinnangu puudumine ei ole kooskõlas institutsioonidevahelise parema õigusloome kokkuleppega ja Euroopa Komisjoni parema õigusloome suunistega: see on ülimalt problemaatiline, arvestades käesoleva ettepaneku süsteemseid tagajärgi. Euroopa Ombudsmani hiljutised järeldused seavad kahtluse alla, kas kiireloomulisuse põhjenduse kasutamine parema õigusloome suuniste eiramise õigustusena on vastuvõetav. Komisjon ei ole antud juhul esitanud teavet ega tõendeid selle kohta, milles seisneb tegelik kiireloomulisus, samuti ei ole veel avaldatud integreeritud kliimameetmete järjepidevuse kontrolli.

Sellised keskkonda kahjustavad ettepanekud vaid süvendavad käimasolevaid teravaid keskkonnakriise, mida Euroopa Komisjon on eriti küüniliselt toonud loodust kahjustava muudatuste paketi väljatöötamise üheks põhjuseks.

Lisaks toovad paljud kavandatud muudatused kaasa liikmesriikide ametiasutuste töökoormuse kasvu, kes peavad suutma jälgida loastamise lühikesi ja jäiku tähtaegu, mida võimendab vaikumisi heakskiidu lubamine paljudes etappides. Kui asutustele ei võimaldata nende kohustuste elluviimiseks vajalikke ressursse, võib võimaldada olulise keskkonnakahju tekkimist. Arvestades liikmesriikide eelarvete juba niigi pingelist olukorda seoses kaitsekulude kasvu, roheüleminekuks vajalike investeeringute, vananeva elanikkonna jms, on ametiasutustele vajalike lisaressursside tagamine keeruline.

EKO ei toeta tööstusheidete direktiivi (IED, 2010/75/EL, (EL) 2024/1785) kavandatavat lihtsustamist, mis eemaldaks tööstuskäitiste keskkonnajuhtimissüsteemi (*Environmental Management System, EMS*) nõuetest peamised ohtlike kemikaalide haldamise elemendid.

Kuigi ettevõtete halduskoormuse vähendamise eesmärk on mõistetav, ei ole ohtlike kemikaalide arvestus, kemikaalide riskihindamised ja asendusvõimaluste analüüsid ülevõetavad kohustused, vaid tõhusa keskkonnajuhtimise põhielemendid. Tööstusettevõtteid kasutavad paratamatult ohtlikke aineid ja EMS saab korralikult toimida ainult siis, kui käitajad süstemaatiliselt teavad, registreerivad ja hindavad oma kemikaalide kasutamist ja

heitkoguseid. See teave on oluline inimeste tervise ja keskkonna kaitsmiseks ning väga ohtlike ainete asendamise tagamiseks, kui see on teostatav.

EKO liikme Balti Keskkonnafoorumi pikaajalise kogemuse põhjal on Balti riikides teadlikkus keemilistest riskidest paljudes ettevõtetes, sealhulgas nendes, kellel on juba olemas EMS, endiselt madal. Eespoolnimetatud nõuete kaotamine tööstusheidete direktiivist nõrgestaks veelgi kemikaalide riskijuhtimist, selle asemel et seda sisuliselt lihtsustada.

Seetõttu peame ohtlike kemikaalide arvestust, kemikaalide riskihindamisi ja asendusanalüüse tööstusheidete direktiivi minimaalseteks ja hädavajalikeks nõueteks. **Neid sätteid tuleb säilitada ja selgelt rõhutada, et tagada keskkonna ja tervise kõrgetasemeline kaitse kogu ELis, mitte kehtetuks tunnistada.**

EKO on vastu keskkonnamõju hindamise kiirendamise määruse eelnõu artikkel 6, mille järgi on võimalik liikmesriikidel piirata kohtumenetluses argumentide esitamist, mida ei ole varem haldusmenetluses esitatud. Selline piirang on eriti kahjulik arvestades keskkonnamõju hindamise kavandatud kiirendamist ja tähtaegade lühendamist, mis vähendavad võimalust haldusmenetluse käigus kõik asjakohased argumendid esitada. Sellise piirangu tõttu ei pruugi olla kohtul võimalik hinnata vaidlustatava otsuse kõiki sisuliselt probleematilisi aspekte.

Euroopa Liidu kohus on leidnud (Euroopa Kohtu otsus asjas C-826/18: *LB*, ECLI:EU:C:2020:641, p 58.), et kui isikutelt võetakse võimalus esitada sisulisi argumente kohtumenetluses põhjusel, et neid ei esitatud eelnevas haldusmenetluses, õõnestab see põhiõigust tõhusale õiguskaitsevahendile ning rikub Euroopa Liidu endi seatud rahvusvahelisi kohustusi. Seega on sellise sätte seaduslikkus küsitav.

Saksamaal, kus selline piirang on varasemalt kehtinud, läbi viidud uuringu järgi ei kiirenda selline piirang kohtumenetlusi.¹

Tihti ei taga KMH protsessi lühendamine lubade kiiremat menetlemist, sest loastamise protsessid venivad muudel põhjustel.

EKO on vastu keskkonnamõju hindamise kiirendamise määruse eelnõu artikkel 8 kavandatud muudatustele, mis lubaks lindude hukkamist, sest see tooks kaasa olulise nihke looduskaitse põhimõtetes: see normaliseerib lindude hukkamise ja häirimise ning seab kaitse sõltuvusse sellest, kas projekti arendaja on rakendanud asjakohaseid leevendusmeetmeid ja parimat võimalikku tehnoloogiat. Nende sätete jõustumisel nõrgeneb õiguslik kaitsetase just seal, kus kumuleeruv mõju võib põhjustada suurima kahju. Antud sätete probleemiks on:

a) tahtlikkuse mõiste lahjendamine: säte loob uue üldreegli, et kaitstavate lindude (ja teiste kaitstavate liikide) aeg-ajalt hukkumine või häirimine ei ole tahtlik, kui projektil on leevendusmeetmed. See nihutab fookuse liigikaitse alusnormilt (“ära tapa / ära häiri”) arendaja protseduurilisele pingutusele (“näita, et tegid midagi”).

¹ Umweltbundesamt, “Wissenschaftliche Unterstützung des Rechtsschutzes in Umweltangelegenheiten in der 20. Legislaturperiode”, March 2025, kättesaadav: https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/11850/publikationen/37_2025_texte_rechtsschutz.pdf Ingliskeelne kokkuvõtte lk. 25, milles on välja toodud, et sellise piirangu kaotamine Saksamaal pärast seda, kui Euroopa Kohus 2017. aastal leidis, et see rikub ELi õigust, „ei avaldanud kohtumenetluste kestusele negatiivset mõju“ (“did not have a negative impact on the duration of court proceedings”).

b) leevenduse ülehindamine ja vältimise hierarhia nõrgenemine: looduskaitse loogika on vältimine → leevendamine → kompenseerimine (*mitigation hierarchy*). Kavandatav tekst annab signaali, et leevendusmeetmed võivad muuta isendite hukkumise aktsepteeritavaks. See loob ohu, et negatiivsete mõjude vältimine (projekti ümberkujundamine/asukohavalik) taandub teisejärguliseks.

c) õigusliku ebakindluse kasv ja kontrollitavuse vähenemine: mõisted “asjakohased leevendusmeetmed” ja “parim võimalik tehnoloogia” on praktikas vaieldavad. Neid mõisteid ei ole õiguselguse huvides mõistlik võtta aluseks tahtlikkuse ümberdefineerimisel. Mõistete ebaselguse tõttu muutub kaitsepraktika liikmesriigiti ebaühtlaseks, kohtuvaidlused hakkavad toimuma “paberil piisavuse” üle.

d) kumuleeruvaid mõjusid populatsiooni tasemel ei osata või pole võimalik hinnata: paljude liikide puhul ei ole usaldusväärseid ja piisavalt täpseid populatsiooni ruumilise jaotuse ega demograafilise teabe andmestikku, et kindlalt öelda: “mõju populatsioonile pole oluline”. Iga üksik projekt võib väita: “mõju on ebaoluline”. Reaalne kahju tekib siis, kui samas piirkonnas on palju projekte, mõju kordub aastast aastasse, elupaigad killustuvad ja/või lisanduvad kliima ja maakasutuse muutuse mõjud. Kumulatiivsete mõjude hindamise oskus ja andmestik ei ole tasemel (kui oleks, siis ei oleks meie keskkond järjest halvenevas seisus), mis lubaks kaitsenorme ümber teha. Sätete jõustumise tulemuseks on suure tõenäosusega keskkonnamõjude süsteemne alahindamine ja selle tõttu jätkuv lindude arvukuse ja üldine elurikkuse vähenemine ning keskkonnaseisundi halvenemine.

EKO ei toeta strateegiliste projektide kriteeriumite muutmist. Keskkonnamõju hindamise kiirendamise määruse artikkel 14 koondab enda alla laia tõlgenduse kavandavatest projektidest, mida võidakse ühiselt ülekaaluka avaliku huvi kontseptsiooni alla määratleda. See tähendab riski keskkonnale, kui aina enam ei pea projektid läbima tavapärasest menetluskäiku, mis hõlmab keskkonnamõju hindamist ja avalikkuse kaasamist. Kui strateegiline projekt on vaikinisi avaliku huvi sildi all, võib see kaasa tuua suure negatiivse keskkonnamõju. Ka on oht, et „ülekaalukas avalik huvi” muutub hoolikalt tasakaalustatud õiguslikust erandist üldiseks staatuseks, mille pädevad asutused annavad enamikule strateegilistele projektidele.

Keskkonnamõju hindamise kiirendamine ning kitsendamine erinevates menetlustes ohustab ka veedirektiivi täitmist, mis ohustab nii loodust kui ka inimeste tervist. Vete olukord Euroopas on halb². Sellises olukorras vete seisundit halvendada võivate projektide menetluse põhjalikkuse vähendamine on väär. Vastupidi, tuleb leida viise, kuidas tõhusalt tagada vete seisundi parandamine.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

² (vt. nt. Euroopa vete seisundi ülevaadet

<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-state-of-water-2024>)

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator

Eesti Keskkonnaühenduste Koda ühendab kümmet eelkõige üleriigilise huvikaitsega tegelevat ekspertorganisatsiooni: Eestimaa Looduse Fond, Eesti Ornitoloogiaühing, Eesti Roheline Liikumine, Balti Keskkonnafoorum, Pärandkoosluste Kaitse Ühing, Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering, Keskkonnaõiguse Keskus, Päästame Eesti Metsad, Läänerannik, Nõmme Tee Selts.